

**Adatok Magyarország Pyraloidea faunájának ismeretéhez (2.)
A *Scoparia conicella* (La Harpe, 1863) új faj
Magyarországon (Microlepidoptera: Crambidae)**

FAZEKAS IMRE

ABSTRACT: (Data to Knowledge of Pyraloidea Fauna of Hungary, No. 2. The occurrence of *Scoparia conicella* (La Harpe, 1863) in Hungary (Microlepidoptera: Crambidae) – Up till now I have demonstrated 8 *Scoparia Haworth*, 1811 species on the basis of Hungarian Pyraloidea Fauna catalogue (FAZEKAS, 1996) from the country. Two *Scoparia conicella* (La Harpe, 1863) male samples turned up during the revision of the Microlepidoptera material of the Matra Museum (H-Gyöngyös) in June and July. The place of Occurrence (Mátrafüred; UTM DT29) is situated on the southern slopes of Hungary's highest mountains in the oak-forest zone in 400 m height. The author gives a detailed analysis of the *Scoparia ambigualis* (Treitschke, 1829), *Scoparia basistrigalis* Knaggs, 1866 and *Scoparia conicella* (La Harpe, 1863) species. He shows the species' habitat picture and genital drawings on illustrations. He also illustrates the Central European spreading of *Scoparia conicella* on a map.

A magyar Pyraloidea faunakatalógus (FAZEKAS, 1996) alapján a Scopariinae alcsaládból eddig 16 faj mutatható ki. Hazánkból a *Scoparia Haworth*, 1811 genust 8 faj képviseli. A Mátra Múzeum anyagának revíziója során a magyar faunában új faj, a *Scoparia conicella* (La Harpe, 1863) két nőtény példánya került elő a genitáliavizsgálatok segítségével. Az új taxont a faunakatalógusban (FAZEKAS, 1996) 214/a sorszámmal a *Scoparia ancipitella* (La Harpe, 1863) faj után kell besorolni.

***Scoparia conicella* (La Harpe, 1863)**

Eudorea conicella de La Harpe, 1863, Mitt. schweiz. ent. Ges. 4:80. Locus typicus: Schweiz, Aigle.

Synonyma: *Scoparia sylvestralis* Wolff, 1959, Entomol. Medd., 29:181–186. Locus typicus: Denmark, Jungshoved.

Földrajzi elterjedése: Itália, Franciaország, Svájc, Ausztria, Németország, Dánia, D-Svédország, Litvánia és Oroszország (vö. LERAUT, 1984 & SPEIDEL, 1996).

Új magyarországi adatai (The occurrence of *Scoparia conicella* La Harpe, 1863 in Hungary.): – Mátra hegység, Mátrafüred, vízmű, 1966. VI. 13. & 1968. VII. 9. leg. fénycsapda (light-trap) 2 db nőtény; gen. prep. FAZEKAS, No. 2862. Megjegyzés: a példányokat – tévesen – *Eudonia sudetica* (Zeller, 1846) fajnak határozták (det. JABLONKAY). Az *Eudonia sudetica*-nak eddig nincs észak-magyarországi bizonyító példánya. Alföldi és dunántúli irodalmi adatait további vizsgálatoknak kell megerősíteni (vö. FAZEKAS, 1996: p. 16.).

Taxonómiai helyzet

Lepidoptera, Pyraloidea, Crambidae, Scopariinae: A taxonómiai helyzet és nevezéktani kérdések tisztázottak. A *conicella* fajnév sokáig ismeretlen volt, még a szinonim nevek között sem szerepelt. A faj először *Scoparia sylvestralis* Wolff, 1959 név alatt Dániából és Svájcából vált ismertté. WOLFF (1959) a *sylvestralis* leírásakor – bár svájci példányokat is vizsgált – nem tett említést a conicelláról. SCHWARZ (1963) a közép-európai Scopariinae fajokról írt összefoglalójában nem tudott La Harpe *conicella* leírásáról. HANNEMANN (1964) és RINNHOFFER (1980) német faunamunkájukban csak a szinonim *sylvestralis* említik. LERAUT (1984) revíziója nyomán a *conicella* név vált érvényessé, a *sylvestralis* pedig szinonima lett.

A *Scoparia conicella* morfológiája (szárnyak és genitáliák)

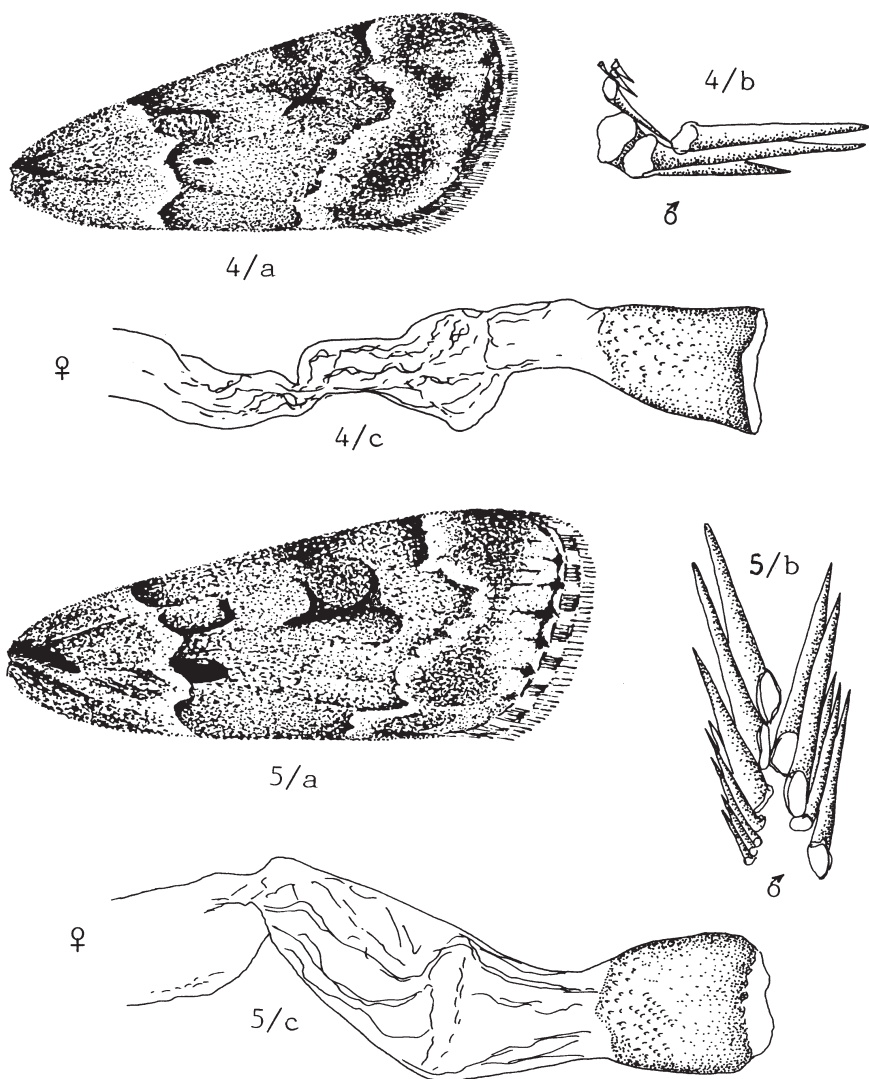
A *conicella* identifikációja az elülső szárnyak rajzolata, illetve a genitáliák vizsgálata alapján végezhető el. A következő táblázatban áttekintem azokat a jellemző szárny elkülönítő bélyegeket, amelyek a *Scoparia ambigualis* (Treitschke, 1829), a *S. basistrigalis* Knaggs, 1866 fajoktól – mint hasonló taxonoktól – a *S. conicella* divergens faj bélyegei felismerhetőek (1–3. ábrák):

Elülső szárny	ambigualis	basistrigalis	conicella
szárnyak hossza	9–11	9–12	9–11
alapszín	hamuszürke	sötétszürke	világosszürke
bazális folt	hiányzik vagy gyengén fejlett	keskeny, nyújtott	hasonló
belső keresztvonal	a két alsó fog erős, lefutása homorú	lefutása ferde	ívelése hasonlít az ambigualishoz
kőrfolt	elmosódó, rendszerint csak a felső kerete látható	ovális alakú, fekete kerete többnyire teljes	a középtér felé hegyesen kihúzott
nyílfolt	hiányzik vagy gyengén fejlett	lekerekített végű, fekete	hasonló
X-minta	kicsi, elmosódó	nagy, vonalai jól láthatók	hasonlít az előzőhöz, pikkelyzete lehet feketébb
külső keresztvonal	kevésbé csipkézett, fehér árnyékvonala szélesebb	sűrűn fogazott	a fogak közötti ívek mélyebbek, középen lekerekítettebb
szegélyvonal	fekete, elmosódott	foltokra szakadozott	hasonlít az előzőhöz, de a foltok nagyobbak
választóvonal	elmosódott	foltokra szakadozott	mindig vonalszerű

1–3. ábra. *Scoparia ambigualis* Tr., S-Göteborg, 1972. VII. 12. leg. Nagy (1); – *Scoparia basistrigalis* Knaggs, H-Komló, 1989. VI. 09. leg. Fazekas (2); – *Scoparia conicella* La Harpe, H-Mátrafüred, 1968. VII. 09. leg. Jablonkay (3)
Figs. 1–3. Wings patterns of species: (1) *Scoparia ambigualis* Tr., (2) *Scoparia basistrigalis* Knaggs, (3) *Scoparia conicella* La Harpe (locality ibidem)

Genitáliák: A hím genitáliákban (vö. a 4–6. ábrákkal) az aedoeadusok cornutusai alkalmasak a fajok elkülönítésére. Az *ambigualis* aedoeagusában csak egy 6–8 apró tüskéből álló csoport van (4/b ábra). A *conicellaé* hasonló, de a tüskék közel kétszer olyan hosszúak

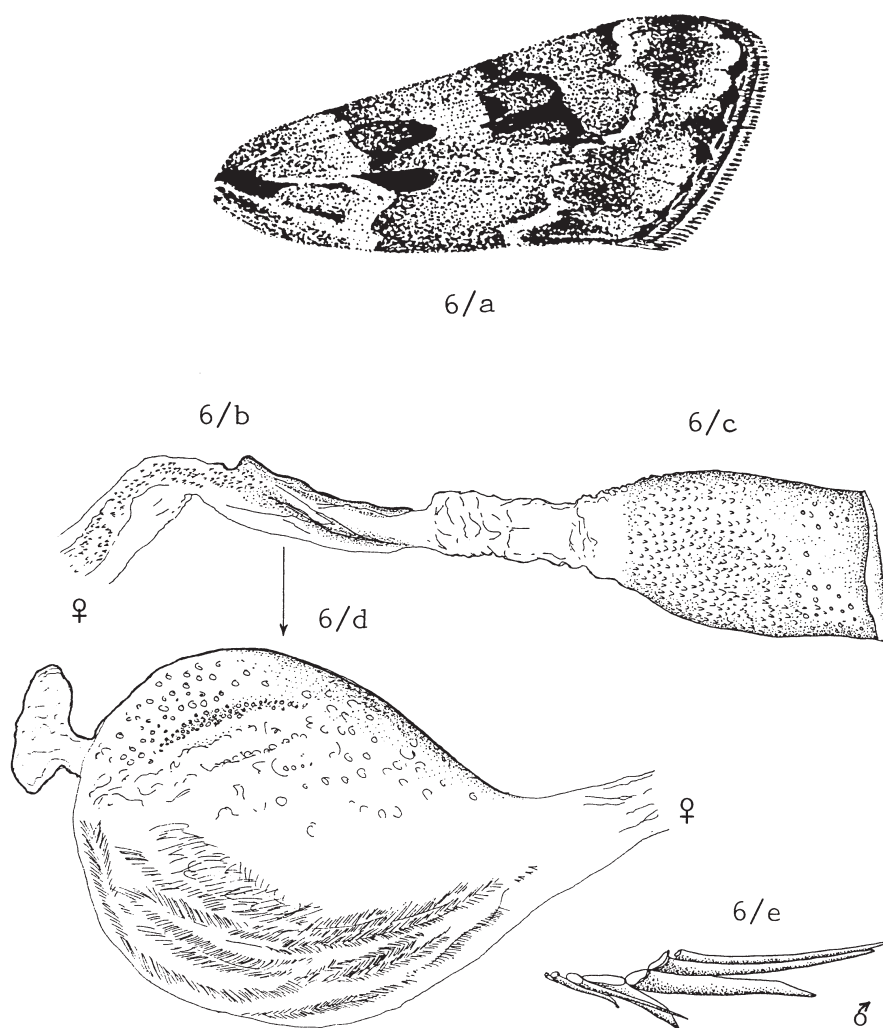
4–5. ábra. Az elülső szárnyak habitusképe és a genitáliák részletrajzai: *Scoparia ambigualis* Tr. (4 abc), *Scoparia basistrigalis* Knaggs (5 abc); – jobb oldali elülső szárny (a), cornutusok a hím aedoeagusban (b), antrum és ductus bursae a nőstény genitáliában (c). Gen. prep. Fazekas, No. 1984, 2022, 2029

Figs. 4–5. Forewings and genitals patterns of *Scoparia ambigualis* Tr. (4 abc) and *Scoparia basistrigalis* Knaggs (5 abc); – forewings (a), male genitalia, cornutus (b), female genitalia, antrum and ductus bursae (c); Gen. prep. ibidem.

(6/c ábra). A basistrigalis aedoeagusában mindig két cornutus csoport van (5/b. ábra), amelynek mérete az ambigualisénál nagyobb, de mindig rövidebbek, mint a conicellaé.

A nőstény genitáliáknál a conicella antruma alatt a ductus bursae redőzött, s a bursa copulatrix nyújtottabb, mint a rokon fajoké (vö. 4/c, 5/c, 6/abcd).

Megjegyzések: GOZMÁNY (1963; p. 202, 99. ábra B) faunafüzetében tévesen ábrázolta a *Scoparia ambigualis* Tr. elülső szárnyának habitusképét. A rajz egy *Scoparia basistrigalis* Knaggs változattal identikus, de ki kell egészíteni a szegélyvonal pontsorával.

6. ábra. A *Scoparia conicella* La Harpe elülső szárnyának habitusképe, a hím és nőstény genitáliák részletrajzai: jobb oldali elülső szárny (a), ductus bursae (b), antrum (c), bursa copulatrix (d), cornutus (e). Gen. prep. Fazekas, No. 2862

Fig. 6. Forewings and genitals patterns of *Scoparia conicella* La Harpe: (a) forewing, (b) ductus bursae, (c) antrum, (d) bursa copulatrix, (e) cornutus. Gen. prep. ibidem.

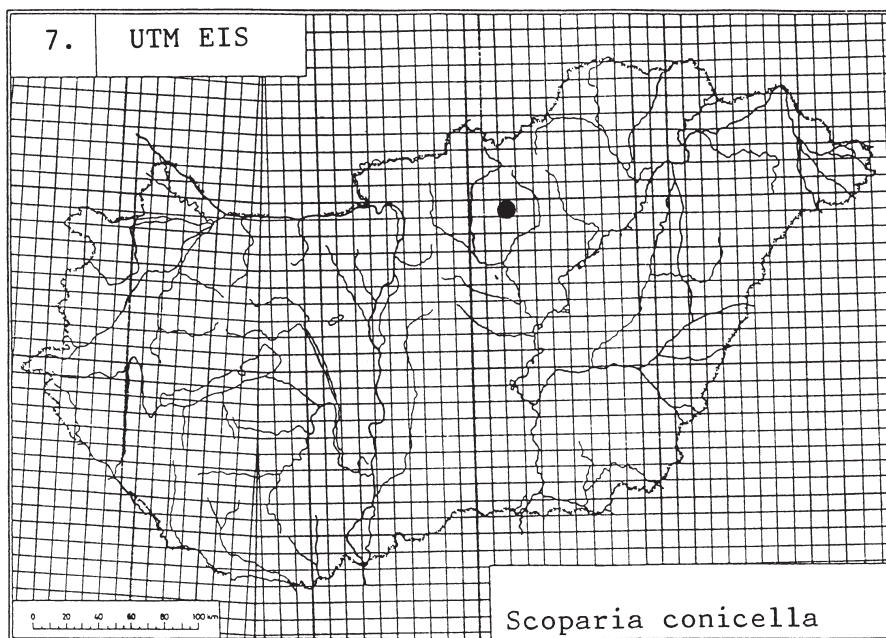
Biológia

A *conicella* preimaginális alakjai nem ismeretesek. Tápnövényei valószínűleg – a rokon fajkéhoz hasonlóan – mohák és zuzmók. Az imágók június, július hónapokban, szürkület után repülnek tölgyesekben, bükkösökben és fenyőelegyes erdőkben. Az európai habitatok összehasonlító vizsgálatát még nem végezték el.

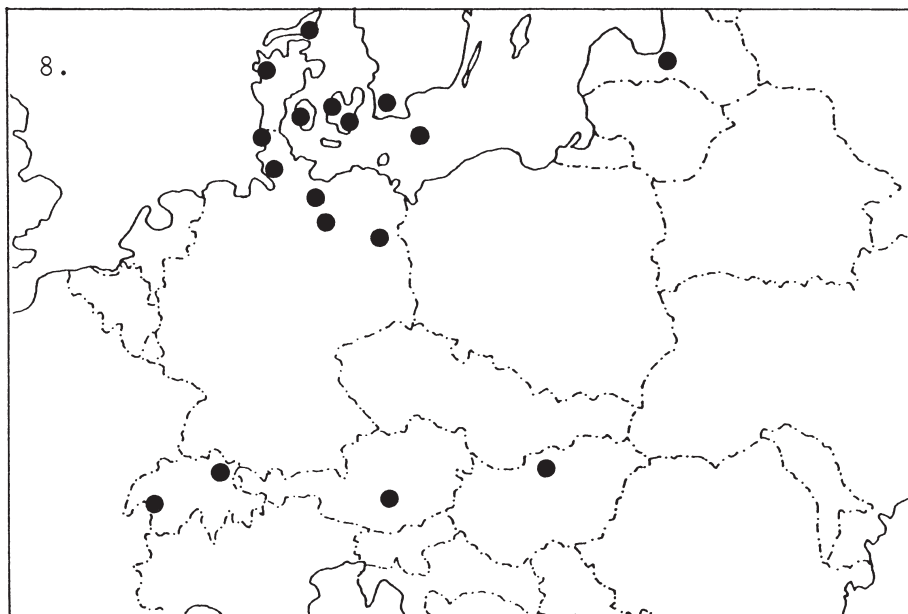
A mátrafüredi lelőhely (UTM DT29) a Somor- és Csatorna-patakok közötti részen üzemelő vízmű területén található, a szubkontinentális jellegű Déli-Mátra kistájon, amely döntően erdőgazdasági mikrorégió. Alapköze miocén időszi piroxénandezit tufa agglomerátum (VARGA, 1975). A terület eredeti növénytársulása a zonális *Quercetum petraeae-cerris* (KOVÁCS, 1975). A patak völgyeket égeresek kísérik (BÁNKÚTI in litt.). Éghajlata mérsékelt meleg, mérsékelt száraz. Az évi középhőmérséklet 8,5–9,5 °C. A csapadék évi átlaga 600–700 mm közötti. Az ariditási index: 0,99–1,10 (MAROSI & SOMOGYI, 1990).

Földrajzi elterjedés

LERAUT (1984) taxonómiai revíziója után a chorológiai kép lényegesen módosult, de a faj areája csak alig ismert. SLAMKA (1995) állatföldrajzi konklúziója, miszerint a *conicella* egy „Westeuropäische Art”, nem megalapozott. Nem kizárt, hogy a pleisztocén klímafluktuáció időszakát az adriatomediterrán, illetve a ponto-pannon refugiumokban vészeltte át. A lelőhely adatok alapján areája Franciaországtól az alpi–kárpáti térségen át a Germán–Lengyel-

7. ábra. A *Scoparia conicella* La Harpe lelőhelye Magyarországon
Fig. 7. Hungarian localities (UTM DT29) of *Scoparia conicella* La Harpe

8. ábra. A *Scoparia conicella* La Harpe vázlatos areája Közép-Európában
 Fig. 8. Distribution of *Scoparia conicella* La Harpe in Central Europe (sketchy)

alföldig, D-Skandináviáig és Oroszorszáig mutatható ki. Az utóbbi területen a keleti areavonal további kutatásokat igényel. A recens areaképben (1., 8. ábra) feltűnő, hogy a balti és az alpi-kárpáti területek között (Csehország, Szlovákia, Lengyelország) a faj még ismeretlen. Bioklimatológiai elemzések alapján a *conicella* areája korrelációt mutat a mérsékeltövi lombdők (bükkösök, tölgyesek) és a fenyőlegyes erdők európai elterjedésével.

Irodalom – References

- FAZEKAS, I. (1996): A Systematic Catalogue of the Pyraloidea, Pterophoroidea and Zygaenoidea of Hungary. – Folia Comloensis, Suppl. pp. 34.
- GOZMÁNY, L. (1963): Microlepidoptera VI. – Fauna Hung., 65: 1–289.
- HANNEMANN, H.-J. (1964): Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera II. In DAHL: Die Tierwelt Deutschlands, 50. Teil. – Jena, pp. 401.
- KOVÁCS, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden. – Akadémiai Kiadó, Bp., pp. 365.
- LERAUT, P. (1984): Contribution á l'étude der Scopariinae (1) 4. Révision des types décrits de la region paléarctique occidentale (2), description de dix nouveaux taxa et ébauche d'une liste des espèces de cette région. – Alexanor, 13(4): 157–192.
- MAROSI, S. & SOMOGYI, S. ed. (1990): Magyarország kistájainak kataszttere I–II. – MTA Földrajtud. Kut. Int. Bp., pp. 1023.
- RINNHOFFER, G. (1980): Beiträge zur Insektenfauna der DDR. Lepidoptera-Scopariinae. – Beitr. Ent. 30: 121–136.

- SLAMKA, F. (1995): Die Zünslerfalter (Pyraloidea) Mitteleuropas. – TASR Bratislava, pp. 112.
- SCHWARZ, R. (1963): Bestimmungstabelle der Scopariinae Mitteleuropas. – Ztschr. Arb. – Gem. österr. Ent. 15. Nr. 1. u. 2: 37–50.
- VARGA, GY. (1975): A Mátra hegység földtana. – MÁFI Évk., LVII. köt. 1. füz.: 11–575.
- WOLFF, N. L. (1959): Notes on some Species of the Genus Scoparia HW. (s. str.). – Entom. Medd., 29: 179–192.

FAZEKAS Imre
Komlói Természettudományi Gyűjtemény
Natural Historical Collection at Komló
Városház tér 1.
H-7300 KOMLÓ